

**ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ
МИСТЕЦТВО
В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ:
СУЧАСНИЙ ДОСВІД
І ПЕРСПЕКТИВИ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
І Всеукраїнської
науково-практичної
конференції**

**18-19 березня 2021 року
м. Одеса**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Художньо-графічний факультет
*Кафедра теорії і методики
декоративно-прикладного мистецтва та графіки*

**ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО
В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ:
СУЧАСНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей
І Всеукраїнської науково-практичної
конференції

*18–19 березня 2021 року
м. Одеса*

Одеса
«Астропринт»
2021

УДК 745/749:37(477)(062.552)
Д28

Координатор проєкту **О. В. Ткачук**

Упорядники, відповідальні секретарі:
кандидат педагогічних наук, доцент **О. В. Ткачук**;
старший викладач **Т. С. Штикало**

Друкується за рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (*протокол № 12 від 31 травня 2021 р.*)

Д28 **Декоративно-прикладне мистецтво в національній системі**
художньо-педагогічної освіти: сучасний досвід і перспективи : тези доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції (18–19 березня 2021 р., м. Одеса) / коорд. проєкту О. В. Ткачук ; упоряд., відп. секр. : О. В. Ткачук, Т. С. Штикало ; ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». — Одеса : Астропринт, 2021. — 92 с.

ISBN 978–966–927–738–1

У виданні представлено тези I Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася 18–19 березня 2021 року в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з ініціативи кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки. Конференція збирала воедино досвід митців-просвітників, викладачів мистецьких освітніх закладів різних рівнів, діячів культури і мистецтв задля налагодження діалогу країн і регіонів, популяризації мистецьких традицій, виявлення ролі декоративно-прикладного мистецтва в розвитку сучасної художньої освіти.

УДК 745/749:37(477)(062.552)

ISBN 978–966–927–738–1

© ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2021

бог війни», «Люди кам'яного століття». Вже тоді новаторські полотна Д. Бурлюка викликали інтерес критики. У творчості Д. Бурлюка чітко відчувається бунтарська сила, яка очищує, спрямована проти фальші й умовності офіційного мистецтва. Художник зриває лицемірні покрови, що драпірують здорову чуйність природного «я» людини.

Окремо необхідно звернути увагу на два полотна, які згодом увійдуть до класики авангардного мистецтва, а саме: «Козак Мамай» (1912 р.) та «Портрет поета-футуриста В. В. Каменського», сутністю яких є символічне навантаження. Так, козак Мамай є одним із найбільш знаних і закріплених у свідомості народу образів національного фольклору. Д. Бурлюк, як відомо, визнавав і сповідував у власній творчості фольклорно-міфологічні форми образності та традиції лубка. Він наполягав на їх збереженні в модифікованому вигляді у футуристичному мистецтві, маючи на увазі живопис і поезію. Стосовно ж портрету Василя Каменського, то тут мова йде про дещо інше: цілком реалістичне «фасове» зображення обличчя поета начебто «накладається» на сонце, що сходить, символізуючи і футуризм, якому належить майбутнє.

Соколова Є. О.,

декан художньо-графічного факультету, канд. пед. наук, доцент,
ВГУ імені П. М. Машерова, Білорусь

Беженарь Ю. П.,

проректор з виховної роботи, канд. пед. наук, доцент,
ВГУ імені П. М. Машерова, Білорусь

ПРИНЦИП УЗАГАЛЬНЕННЯ ФОРМИ ПРИ СТВОРЕННІ ВИРОБІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Узагальнення має важливе значення в житті кожної людини, оскільки пізнання навколишнього світу, завдяки узагальненню становить необхідну основу наших уявлень і понять про об'єктивну дійсність. Орієнтація людини в навколишньому світі відбувається в системі гранично узагальнених уявлень і знань про світ.

Узагальнення — це результат знайденого взаємозв'язку між сприйняттям навколишньої дійсності і відображенням цієї дійсності в кон-

кретній діяльності людини. Метод узагальнення, спрощення форми об'єктів навколишньої дійсності та розкладання їх на прості складові знаходить своє втілення в декоративно-прикладному мистецтві, тобто в основному його принципі — стилізації.

Стилізація являє собою процес формоутворення, заснований на творчій переробці, видозміні об'єктів і явищ навколишньої дійсності при найбільшому художньому узагальненні. Узагальнення включає різні форми відображення навколишньої дійсності шляхом скасування деталей і виявлення найбільш характерного в об'єктах і явищах навколишньої дійсності для створення виразного художнього образу.

Художнє узагальнення є однією з головних формоутворюючих властивостей при створенні виробів декоративно-прикладного мистецтва, яка розширює виразні можливості зображення. Коли в процесі виконання стилізації виникає необхідність розширити і поглибити зміст декоративного образу або через декоративні умовні форми висловити ідеї або явища, художник вдається до різних способів художнього узагальнення:

— типізація (від грецького «*typos*» — форма, зразок) — виявлення характерного, істотного в життєвих явищах і предметах;

— індивідуалізація (від англійської «*individualization*»; німецького «*individualisierung*») — спосіб художнього узагальнення, який не зводиться до фіксації всіх без розбору рис, особливостей зображуваних предметів; цей спосіб передбачає суворий відбір індивідуальних прикмет і ознак, цілком виборний у відсіюванні всього зайвого, випадкового, що заважає виявити і передати сутність відтворюваних явищ, звести одиначне, індивідуальне, особливе в ранг типового;

— ідеалізація (від грецького «*idea*» — образ, ідея) — спосіб художнього узагальнення, пов'язаного з граничною акцентуацією будь-яких сторін об'єкта; даний спосіб не фіксує увагу на індивідуальних якостях, а є символом;

— гіперболізація (від латинського «*hyperbole*» — перебільшення) — спосіб художнього узагальнення, при якому художня образність досягається шляхом навмисного перебільшення.

У декоративно-прикладному мистецтві з давніх часів існували різні системи художнього сприйняття та відображення об'єктів реального світу, але в основу будь-якої системи покладено єдиний алгоритм — «художнє узагальнення». Художнє узагальнення для виробів декоративно-прикладного мистецтва залежить від багатьох обставин,

в тому числі і від прийнятого творчого методу, а такі методи, в свою чергу, складаються під впливом різних факторів. Великий вплив на ці фактори справляють національні традиції і матеріал, з якого виготовляються художні вироби декоративно-прикладного характеру.

При розробці проектної композиції (декоративного малюнка) майбутнього виробу узагальнення та спрощення (стилізація) здійснюється з урахуванням естетичних вимог у душі сформованих художніх традицій та особливостей матеріалу, з якого виготовлятиметься виріб. І тому відокремити узагальнення, спрощення форми від матеріалу неможливо, оскільки в процесі формоутворення саме матеріал «підказує» і «визначає» той чи інший ступінь узагальнення форми в процесі створення виразного декоративного образу. Підказуючи та визначаючи ступінь узагальнення форми, матеріал начебто «закладає» основні принципи стилізації.

Залежно від вибраного матеріалу стилізація може йти шляхом граничного спрощення та доведення до предметних символів, а може, навпаки, народжуватися за рахунок ускладнення форми та активного наповнення зображення декоративними елементами. Можна побудувати зображення на плавній, «тягучій» пластиці силуету предмета і на введенні такого ж типу декору, використовуючи ніжні пастельні колірні поєднання і м'який ненав'язливий контур. А можна взяти за основний композиційний принцип геометричної форми з динамічною ліній і конкретними колірними поєднаннями, наповнюючи їх спрощеним геометричним декором.

Таким чином, у процесі стилізації природних об'єктів для художніх виробів з різного матеріалу, виявлення його умовних декоративних якостей здійснюється за такими напрямками: через пластику взаємодії обсягів і через виявлення формоутворюючих, декоративних якостей матеріалу.

Залежно від властивостей матеріалу, методів художнього узагальнення існують різні способи формоутворення при виконанні стилізації: геометричний; пластичний; скульптурний; змішаний.

Геометризація форми характерна для таких видів білоруського декоративно-прикладного мистецтва: різьблення по дереву, ажурні візерунки з паперу («витинанка»), вишивка, аплікація з соломки.

Використання пластичного способу формоутворення простежується в таких видах білоруського декоративно-прикладного мистецтва: «витинанка», кераміка, художня обробка соломки, розпис по тканині («маляванка»), художня обробка дерева, плетіння з лози.

Як наочний приклад скульптурної пластики можуть виступити вироби білоруського декоративно-прикладного мистецтва в таких матеріалах: дерево, глина, соломка.

Змішаний спосіб формоутворення характерний для таких видів білоруського декоративно-прикладного мистецтва: «витинанка», художня обробка дерева, художня обробка соломки.

Стилізація як складний, багатогранний процес формоутворення при створенні декоративного образу включає різні підходи до його організації, серед яких можна виділити три основні методи: метод «досконалих форм», або «симетрія»; метод «послідовних трансформацій»; метод стилізації в певному художньому стилі.

Стилізація об'єктів навколишньої дійсності, як ми вже зазначали, нерозривно пов'язана з матеріалом, в якому вона отримує своє втілення. Досягнення високого художнього рівня виконання стилізації багато в чому залежить від здатності переконливо використовувати різноманітні формоутворюючі, естетичні якості матеріалу, весь широкий діапазон технологічних прийомів обробки обраного матеріалу при створенні декоративного образу.

Ставлення майстра до матеріалу носить двоякий характер: з одного боку, він гранично виявляє у своїй творчості естетичні природні якості матеріалу, з іншого — долає його природний опір; оволодіває ним, підкоряючи своєму задуму, наділяючи новими якостями. Освоюючи матеріал, художник не тільки виробляє технологію його обробки, а й формує художні принципи відображення дійсності відповідно до можливостей і особливостей матеріалу.

Втілення у формі об'єкта гармонійних природних принципів на основі найбільш повного використання методу узагальнення та розкриття естетичних якостей самих використовуваних матеріалів становить одну зі специфічних особливостей відображення дійсності в декоративно-прикладному та народному мистецтві.